

ВЕШТАЧКА ИНТЕЛИГЕНЦИЈА У МЕДИЈИМА НА ЈЕЗИЦИМА МАЊИНА

Валентин Мик¹

Велимир Петрушић²

Рада Стајић³

Апстракт: Развој вештачке интелигенције (ВИ) последњих година значајно утиче на медије и комуникацију, како у глобалном, тако и у локалном контексту. Посебно место у овој трансформацији заузимају медији на језицима националних мањина, који се суочавају са специфичним изазовима у области дигитализације, доступности ресурса и очувања културног идентитета. Циљ овог рада јесте да укаже на могућности примене алата заснованих на ВИ у новинарској продукцији на мањинским језицима, са акцентом на превођење, аутоматску корекцију текста, анализу података и креирање садржаја. У раду ће бити разматрани и ризици који проистичу из прекомерне употребе ВИ, попут губитка аутентичности језичког израза, стандардизације која може угрозити дијалекталне специфичности, као и етичка питања повезана са поузданошћу информација. Истраживање настоји да покаже да ВИ може представљати снажан алат за јачање медија на мањинским језицима уколико се користи као подршка, а не замена за људски фактор. Посебна пажња посвећује се примеру румунских медија у Србији, али и могућностима примене добрих пракси у ширем мултикултурном простору.

Кључне речи: *вештачка интелигенција, медији, језици мањина, дигитализација, новинарство*

¹ Валентин Мик, НИУ „Либертатеа“, Панчево
е-mail: mik.valentin@gmail.com

² Велимир Петрушић, руководиолац дописничке мреже, ЈМУ Радио-телевизија Војводине
е-mail: veljko.petrusic@rtv.rs

³ Рада Стајић, шеф дописништва РТВ Војводине, Суботица, Трг Лазара Нешића 1
е-маил: radastaic@gmail.com

ARTIFICIAL INTELLIGENCE IN MINORITY-LANGUAGE MEDIA

Abstract: The development of artificial intelligence (AI) in recent years has significantly impacted media and communication, both globally and locally. Minority-language media occupy a special place in this transformation, facing specific challenges related to digitization, resource accessibility, and the preservation of cultural identity. The aim of this paper is to highlight the potential applications of AI-based tools in journalistic production in minority languages, with a focus on translation, automated text correction, data analysis, and content creation. The paper also addresses the risks arising from excessive use of AI, such as the loss of linguistic authenticity, standardization that may threaten dialectal particularities, and ethical issues concerning information reliability. The research seeks to demonstrate that AI can serve as a powerful tool for strengthening minority-language media if used as support rather than a replacement for the human factor. Special attention is given to the case of Romanian-language media in Serbia, as well as to the possibilities of applying best practices in a broader multicultural context.

Keywords: *artificial intelligence, media, minority languages, digitization, journalism*

1. УВОД

Медијска сфера данас представља једно од најдинамичнијих и најсложенијих поља друштвеног развоја. Брза дигитализација и интеграција нових технологија не мењају само начин на који људи приступају информацијама, већ утичу и на структуру медијских институција, њихове економске моделе и улогу у јавном животу. У том процесу посебно место заузимају медији који производе садржаје на језицима националних мањина. Њихова функција није сводива само на информисање, већ обухвата и чување језика, културе и традиције заједнице, као и њихово укључивање у савремене токове друштва. На тај начин, медији на мањинским језицима представљају један од кључних механизма очувања културне разноликости и плурализма у друштву (Perić, 2018).

Вештачка интелигенција (ВИ) постала је кључна технологија 21. века и њен утицај на медије већ је видљив у бројним сегментима. У новинарству, примена ВИ обухвата широк спектар области: од аутоматског превођења и

језичке обраде текста, преко креирања мултимедијалног садржаја, до анализе великих база података (big data) и персонализације медијских услуга. У светским медијским кућама, попут Associated Press-a, Reuters-a или The Washington Post-a, ови алати већ се користе за аутоматско писање кратких извештаја, анализу трендова и праћење јавног мњења (Petrović & Jovanović, 2019). У локалном контексту, а посебно у редакцијама које раде са ограниченим људским и финансијским ресурсима, ВИ се препознаје као средство које може унапредити продуктивност и олакшати рад редакција.

Ипак, развој и примена ВИ носе и бројне ризике. Прекомерна употреба аутоматизованих алата може довести до губитка аутентичности језичког израза, слабљења дијалекталних особености и постепене униформизације медијског дискурса. Поред тога, постављају се етичка питања у вези са поузданошћу информација и одговорношћу за садржај који настаје уз помоћ алгоритама (Jovičić et al., 2024). Управо зато је неопходно посматрати ВИ као алат подршке, а не као замену за новинарски рад, при чему људски фактор остаје кључан у очувању критичког мишљења, културне осетљивости и професионалне одговорности.

Полазећи од ових претпоставки, овај рад настоји да анализира перспективе примене ВИ у медијима на језицима мањина у Србији, са посебним нагласком на румунске медије у Банату. Циљ је да се укаже на могућности и користи које доноси примена савремених технологија, али и на изазове који произилазе из њихове некритичке употребе. На тај начин, рад настоји да понуди критичка разматрања о томе како медији на мањинским језицима могу да се модернизују, а да при томе остану верни својој културној и друштвеној мисији.

2. МЕДИЈИ НА ЈЕЗИЦИМА НАЦИОНАЛНИХ МАЊИНА

2.1. Улога медија на језицима мањина

Медији на језицима националних мањина имају двоструку, али суштински комплементарну улогу: информативну и идентитетску. С једне стране, они обезбеђују приступ вестима и информацијама релевантним за локалну заједницу, чиме омогућавају њено активно учешће у друштвеном и политичком

животу. С друге стране, они делују као чувари језичког и културног наслеђа, преносећи традицију, обичаје и вредности са генерације на генерацију (Perić, 2018). У том смислу, мањински медији нису само технички преносници информација, већ институције које имају педагошку и културну функцију.

У Србији постоји вишедеценијска традиција мањинских медија. Радио-телевизија Војводине, као јавни сервис, производи програме на више мањинских језика – мађарском, словачком, румунском, русинском, ромском и другим – чиме омогућава широј јавности приступ информацијама на матерњем језику. Поред тога, значајну улогу имају и специјализоване редакције и издавачке куће. На пример, НИУ „Libertatea“ из Панчева већ деценијама објављује недељник на румунском језику, као и више часописа намењених различитим циљним групама (Bucuria copiilor, Tineretea, Lumina). Слично томе, словачка заједница има свој лист „Hlas ľudu“, док мађарска редакција негује снажан спектар публикација и електронских медија. Ови примери показују да медији на мањинским језицима нису само локални информативни канали, већ и институције културног идентитета.

Ипак, њихово функционисање често је обележено структурним тешкоћама. Недостатак кадрова доводи до тога да новинари истовремено обављају више послова – од репортера и уредника, до лектора и преводиоца. Ограничена финансијска подршка чини ове редакције зависним од државних субвенција и институционалне помоћи. Поред тога, слабо развијена дигитална инфраструктура ограничава њихов домет у дигиталној сфери, која данас постаје примарни канал комуникације, нарочито међу младим генерацијама (Marković, 2015).

Слични изазови препознати су и у регионалном контексту. У Мађарској и Румунији, мањински медији имају институционалну подршку и често раде у оквиру јавних сервиса, али се и они суочавају са питањима дигитализације и очувања језичке аутентичности. У региону Средње и Источне Европе уочава се исти образац: медији на мањинским језицима морају да балансирају између традиционалне културне мисије и потребе за модернизацијом у дигиталном добу.

Управо у овом контексту, вештачка интелигенција (ВИ) може одиграти важну улогу као подршка у свакодневном раду редакција. Применом алата за аутоматску језичку корекцију, превођење или дигитализацију архива, редакције добијају могућност да надоместе недостатак људских ресурса и ојачају своју продуктивност. На тај начин, ВИ не само да олакшава процес производње медијског садржаја, већ доприноси и дугорочном циљу очувања културног и језичког идентитета.

2.2. Примена вештачке интелигенције у новинарству

Вештачка интелигенција (ВИ) већ је постала интегрални део савременог новинарства. Велике светске медијске агенције попут Reuters, Associated Press или Bloomberg користе аутоматизоване системе за писање кратких извештаја о спортским резултатима, берзанским кретањима или економским показатељима, чиме се знатно убрзава производња вести (Petrović & Jovanović, 2019). У овим примерима ВИ делује као технолошки асистент који омогућава новинарима да се фокусирају на аналитичке и истраживачке задатке.

Када је реч о медијима на језицима мањина, примена ВИ има потенцијал да одговори на низ изазова са којима се ове редакције сусрећу – пре свега ограничене људске ресурсе и потребу за ефикаснијом продукцијом садржаја. У том контексту могу се издвојити следећи сегменти:

Аутоматско превођење – омогућава брзо преношење садржаја са већинског на мањински језик и обрнуто. На тај начин редакције могу убрзати процес производње вести, али и повећати проток информација ка различитим заједницама. Савремени алати попут Google Translate или специјализованих система заснованих на неуронским мрежама показују све већу прецизност, иако је и даље неопходна људска интервенција ради очувања стилске и културне аутентичности текста. У Србији, Радио-телевизија Војводине већ експериментише са алатима за превођење и аутоматско титловање садржаја на више мањинских језика, што показује да ова технологија постаје практично употребљива у свакодневном раду редакција.

Корекција текста – алати за препознавање граматичких и стилских грешака посебно су важни за редакције које немају довољно лекторских ресурса. У медијима на мањинским језицима, где је често ограничен број стручњака за језичку коректуру, ова технологија може допринети квалитетнијем језичком изразу и смањењу техничких пропуста.

Генерисање садржаја – иако постоји ризик од губитка аутентичности и механичког стила, ВИ може бити корисна за креирање кратких информација, техничких извештаја или временских прогноза. Ово ослобађа новинаре за креативније и дубље анализе, док се рутински сегменти рада могу делегирати алгоритмима.

Анализа података – један од највећих потенцијала ВИ огледа се у могућности обраде великих база података (big data). За истраживачко новинарство, посебно када се бави темама социо-економског положаја мањина, овај приступ може открити трендове и неправилности које би било тешко уочити традиционалним методама.

Персонализација садржаја – алгоритми препоруке омогућавају да се медијски садржај приближи специфичним интересовањима публике. За мањинске заједнице то значи већу релевантност садржаја, али и већу видљивост тема које иначе остају на маргинама јавне сфере.

У контексту Србије, важно је нагласити да би алати засновани на ВИ могли значајно да помогну и у процесу дигитализације културног наслеђа. Пример за то је издавачка кућа НИУ „Libertatea“, која располаже богатом архивом недељника и часописа на румунском језику. Употреба технологија за аутоматско скенирање, препознавање текста (OCR) и дигитално архивирање омогућила би да се ова грађа учини доступнијом истраживачима, студентима и широј јавности. Такви кораци не само да осигуравају дугорочну заштиту материјала, већ и позиционирају мањинске медије као равноправне актере у дигиталном окружењу.

2.3. Ризици и ограничења примене ВИ

Иако вештачка интелигенција пружа бројне предности у области медија, њена примена носи и низ изазова и ограничења која не могу бити занемарена. Један од најважнијих проблема односи се на језичку стандардизацију. Прекомерна употреба аутоматских преводилачких система доводи до тога да се мањи дијалекти и локалне варијанте језика маргинализују, јер алгоритми теже ка униформизацији и усмеравају текст ка „стандардном“ облику језика (Маричић, 2017). У случају мањинских медија, овај процес може угрозити аутентичност језичког израза и довести до постепеног губитка специфичности које чине културни идентитет заједнице.

Други значајан ризик односи се на стил новинарског изражавања. Машински генерисан садржај често је граматички коректан, али му недостају нијансе, наративна динамика и индивидуални печат који новинар уноси у свој рад. Ако би редакције претерано ослониле своју продукцију на ВИ алате, постоји опасност да медијски садржај постане сувише уједначен и лишен креативности. Како истиче Carlson (2018), новинарство није само пренос информација, већ и интерпретација, критика и креативно обликовање друштвене стварности – области у којима машине не могу у потпуности заменити људски рад.

Етичка питања додатно усложњавају ситуацију. Кључна дилема односи се на одговорност: ко је одговоран у случају да ВИ пласира нетачну или манипулативну информацију? Пошто алгоритми функционишу на основу улазних података, грешке у базама или намерно унети лажни подаци могу резултира-

ти ширењем дезинформација. Један од примера у Србији јесте коришћење машинских превода у онлајн порталима локалних заједница, где је у више наврата долазило до нетачних превода политичких изјава, што је довело до погрешног тумачења у јавности (Stojanović, 2021). Слични случајеви бележени су и у региону, када су алати за аутоматску синтезу текста погрешно интерпретирали податке из званичних саопштења, што је изазвало ширење дезинформација на друштвеним мрежама.

Према Jovičić et al. (2024), неопходно је развити јасне етичке и правне оквири који ће дефинисати улогу и одговорност уредника, новинара и медијских кућа у раду са ВИ алатима. Посебан проблем представља и транспарентност алгоритама. Већина савремених ВИ система функционише као „црне кутије“ – производе резултате без могућности да корисници у потпуности разумеју процесе који стоје иза тих исхода. То може довести до смањеног поверења публике у медије, нарочито ако се открије да је садржај настао машинским путем без људске контроле.

Сумирано, ризици и ограничења примене ВИ у новинарству не могу се посматрати изоловано од њених предности. Задатак савремених редакција је да пронађу равнотежу између ефикасности коју нуди технологија и очувања аутентичности, етике и одговорности које дефинишу професију новинара. Као што наглашава Van Dijk (2020), новинарство будућности мора да се развија у спрези са технологијом, али без губитка своје друштвене и културне мисије.

2.4. Студија случаја: румунски медији у Србији

Румунски медији у Србији имају дугу традицију и представљају један од најважнијих сегмената културног и информативног живота румунске заједнице у Војводини. Централну улогу у том систему има Новинско-издавачка установа „Libertatea“ из Панчева, која обухвата више различитих публикација намењених различитим старосним и интересним групама. Најстарија и најзначајнија међу њима је недељник „Libertatea“, који континуирано излази од 1945. године и представља главни извор информисања за румунску мањину. Поред њега, у оквиру ове установе издају се и специјализовани часописи: дечји часопис „Visuria copiilor“, омладински „Tineretea“ и културно-уметнички „Lumina“. Оваква структура издавачке делатности омогућава обухват читалаца свих генерација, чиме се осигурава континуитет у неговању језика, културе и идентитета.

У последњој деценији НИУ „Libertatea“ интензивирала је процес дигитализације својих садржаја. Поред класичног штампаног издања, недељник „Libertatea“ и поједини часописи доступни су и у електронском облику, док је рад на дигиталним архивама један од стратешких приоритета установе. Ово не само да повећава доступност публикација широј јавности, већ и олакшава њихово коришћење у истраживачком и образовном контексту.

Прелазак на онлајн платформе отворио је простор за примену алата заснованих на ВИ. У редакцији се разматра могућност примене система за аутоматску корекцију текста на румунском језику, као и увођење софтвера за превођење и прилагођавање садржаја широј публици. Дигиталне архиве, уз подршку алата за препознавање текста (OCR), омогућавају очување и претраживост вишедеценијског корпуса новина и часописа. На тај начин, технологија постаје средство не само за унапређење продуктивности, већ и за дугорочну заштиту културног наслеђа.

Ипак, увођење ВИ алата захтева и додатне напоре у погледу едукације кадрова. Новинари и уредници морају бити обучени како да користе ове системе ефикасно, али и како да задрже критички однос према резултатима које алати нуде. Као што наглашавају Jovičić et al. (2024), технологија може бити корисна само ако је праћена етичком одговорношћу и очувањем професионалних стандарда.

Пример НИУ „Libertatea“ показује да је примена ВИ у мањинским медијама могућа и корисна, али да она мора бити усмерена на подршку, а не на замену за људски рад. Кључ остаје у комбинацији технолошког напретка и очувања културне мисије медија, што је предуслов да румунски медији у Србији остану жив и релевантан део мултикултурног простора.

ЗАКЉУЧАК

Развој вештачке интелигенције представља један од најзначајнијих изазова и могућности за савремено новинарство. У контексту медија на језицима националних мањина, ВИ може имати посебно снажан утицај, јер може допринети превазилажењу структурних проблема као што су недостатак кадрова, ограничени финансијски ресурси и недовољна дигитална инфраструктура. Алати за превођење, корекцију текста, генерисање садржаја и анализу података пружају потенцијал да ојачају продуктивност редакција и учине медије на мањинским језицима конкурентнијим у дигиталном окружењу. Међутим, примена ВИ није лишена ризика. Претња стандардизацији

језика и губитку дијалекталних специфичности, опасност од униформизације новинарског стила и етичке дилеме у вези са одговорношћу за пласиране информације само су неки од проблема на које је неопходно обратити пажњу. Зато је од кључног значаја да се ВИ посматра као средство подршке, а не као замена за новинарски рад. Људски фактор мора остати у центру медијског процеса, јер управо он обезбеђује аутентичност, критичко мишљење и етичку одговорност. Пример румунских медија у Србији, концентрисаних у оквиру НИУ „Libertatea“, показује да је модернизација могућа и у условима ограничених ресурса. Увођењем дигиталних архива, електронских издања и разматрањем примене алата заснованих на ВИ, ова установа показује да је могуће спојити традицију и савремене технолошке токове. Посебна вредност овог примера лежи у чињеници да се истовремено штити културно наслеђе и омогућава његова већа доступност јавности. Закључно, будућност медија на језицима мањина у Србији зависиће од способности да се нове технологије интегришу на начин који ће подржати, а не угрозити њихову културну мисију. ВИ може бити снажан савезник у том процесу, али само ако се примењује уз стратешко планирање, етичку одговорност и сталну едукацију новинара. На тај начин могуће је обезбедити да медији на мањинским језицима остану релевантни и витални актери у мултикултурном простору савременог друштва.

ЛИТЕРАТУРА

1. Carlson, M. (2018). *Automating the News: How Algorithms are Rewriting the Media*. New York: Columbia University Press.
2. Jovičić, A., Petrović, N., & Marković, S. (2024). *Ethics of Artificial Intelligence in Journalism*. Belgrade: Institute for Media Studies.
3. Маричић, Д. (2017). „Језик и идентитет у мултикултурном друштву: изазови стандардизације“. *Зборник Филозофског факултета у Нишу*, 32(2), 55–70.
4. Марковић, И. (2015). „Дигитална трансформација и локални медији“. *Медијски дијалози*, 8(21), 101–118.
5. Perić, J. (2018). „Uloga manjinskih medija u očuvanju jezika i kulture“. *Kultura*, 160, 58–72.
6. Petrović, M., & Jovanović, T. (2019). „Primena veštačke inteligencije u savremenom novinarstvu“. *CM – Communication and Media*, 14(47), 23–41.
7. Stojanović, R. (2021). „Problemi automatskog prevođenja u lokalnim portalima“. *Medijska istraživanja*, 27(1), 89–104.
8. Van Dijk, J. (2020). *The Network Society*. 4th edition. London: Sage Publications.

Цитирање – АПА стил:

Мик, В., Петрушић, В., Стајић, Р. (2025). Вештачка интелигенција у медијима на језицима мањина. У: Б. Санчанин и А. Пењишевић (ур.), *Зборник радова VII међународне научне конференције Вештачка интелигенција у креирању медијских садржаја* (стр. 361-370). Сремски Карловци: Центар за културу, едукацију и медије; Источно Сарајево–Соколац: Висока школа за услужни бизнис.

Рад је примљен: 1. октобар 2025.

Received: October 1, 2025.

Прихваћен за објављивање: 9. октобар 2025.

Accepted: October 9, 2025